
POLGÁRI JOG

Feladatok.

A háború előtti korszak a polgári jogra nézve a nyugodt fejlődés kora volt. Egy-egy probléma megoldása nem váltott ki több izgalmat, mint egy-egy matematikai feladat megfejtése. Évszázados, sőt évezredes elvek kifejezésre juttatása volt az elsődleges feladat s csak a háttérben tüntek fel az új felfogások s új érdekek kialakulása folytán szükségessé váló reformok előhírnökei. Új társadalmi és gazdasági szervezkedés, új jogi életformák tüntek fel a láthatáron s a jogpolitika is új lehetőségeket vetett felszínre, amelyek nálunk leginkább a modernizálás és elnyugatósítás, később pedig a szociális érdekek köpegyében jelentkeztek.

Nagy mesterünk, Grosschmid, egyik legnagyobb érdeme, hogy észrevette a valóságos és érdekek közötti különbséget. Meglátta, hogy a jogunk modernizálására irányuló törekvések cégére alatt mily veszedelmek rejlenek. Kimutatta, mily nagy érték az átalakulás korában a jogi intézmények állandóságának biztosítása s hogy a jogi mankónak látszó kategória éppen a jogfejlődés tekintetében mily nagy szolgáltatokat tud teljesíteni.

Grosschmid-ra hivatkoznak ma is nagyon sokan. De ugyanakkor, midőn ajkukról Grosschmid neve hangzik el, tolluk oly intézmények paragrafusait szövegezi meg, amelyek a régi jogrend teljes félretételét jelentik s amelyek sokszor elismerésre nem érdemes érdekek leplezői.

A magyar jogfejlődés e tekintetben különösen érdekes tanulságot szolgáltat. A Tripartitum az ország darabokra törése dacára is fenntartotta a nemzeti intézmények, s ezáltal a nemzet egységét, s ezzel igazolta a jogintézmények állandóságának nemzetfenntartó értékét. A középkor s a renaissance forrongásai közepette a jogbiztonság a római jog és kánonjog változhatatlansági dogmáihoz menekült. A jelen is érdekes. Külföldi hitelezőink jelentékeny része hajlandó tőkéit megfelelő megállapodások mellett itthagyni, ha tudja azt, hogy a gazdasági és jogi intézményeink tekintetében állandó definitívumra és biztonságra számíthat.

A jogintézmények állandósága különösen abból a

szempontból fontos, hogy megvédi az egyén jogállását. Vállalkozása részére biztos számítási és tervezési alapot nyújt. Lehetővé teszi ezáltal a gazdasági és társadalmi berendezkedés oly módját, amely nem csupán vegetatív életlehetőségeket nyújt vagy azok teljes ellentétét, a condottieri és rablólovag stílust teszi lehetővé, hanem biztosítja azt a nyugodt haladást, amelynek a XIX. században voltunk tanui. Maguktól az egyes törvényhozási és rendeleti intézkedésektől eltekintve, a jogtételek s bizonyos kategóriák elismertségében s megtámadhatatlanságában rejlő imponderabilis erő is megadja az egyénnek a biztonság érzetét, hogy nem kell félnie a közhatalmak oly ötletszerű intézkedéseitől, amelyek a fennálló állapot mellett való berendezkedést veszélyeztetik, főleg azáltal, hogy meglepetésszerű újításokkal a közhatalom önkényszerű beavatkozásaival halomra döntik a feltevéseket, amelyek a vállalkozás elhatározásának alapját képezték. De a jogtételek és kategóriák tisztelete mellett érzi azt is, hogy nem kell félnie azoktól, akik a közhatalom égisze alatt a saját maguk cape rape érdekeinek érvényesítését biztosítják.

Ha a jogtételek s kategóriák tiszteletéről beszélünk, e két fogalom a képzetek óriási tömkelegét idézi föl a gondolkozó agyban. Ezek a képzetek az egyesek gondolat- és érzésvilágában nem tökéletesen egybevágók. Vannak, kik ez alatt az abszolút konzervatizmust értik. Ezért hangsúlyoznunk kell, hogy nem vagyunk a jogfejlődés ellenségei. Tudjuk és érezzük, hogy az általános társadalmi és gazdasági forrongás új problémák elé állított, amelyek új megoldásokat kívánnak. Azonban ezen új megoldások kereseténél bizonyos óvatosságot akarunk érvényesíteni. Jogrendszerünk alaptételeinek, a jogi kategóriák tiszteletének a nekik kijáró helyet biztosítani óhajtjuk.

A háborus időben polgári jogunk alaptételeit gyakran félretettük s a kategorizálás segítségével kimutatott következményektől eltekintettünk. Mindezt a háborús célok érdekében. Midőn a háborús célok megszűntek, miután már megszoktuk, hogy az alaptételeken túltegyük magunkat, az az egyéni jogbiztonságnak szolgáló tételek félrenyomása már könnyebb volt. A múlt század politikai átalakulása; a polgárjogi elvekhez nem igen nyultak. A háboru utáni politikai átalakulások már úgy az alaptételeket, mint a szerkezet vázát képező kategóriákat is kikezdték.

Néha szükség volt erre.

Az infláció, a nemzetközi pénzforgalom zavarai, az egyesületi és társulati jog váratlan kiterjedése, szervezeti és elméleti alakulása, a technikai fejlődés, a kartelek, a tár-

sadalmi és gazdasági szervezkedés, a szociális feladatok oda vezettek, hogy az addig megdönthetetlennek tartott tételeket és kategóriákat mellőzték. Érdekes, hogy tételeket, amelyekért a múlt században a szociális érdekek érvényesítésével szemben a legtöbben hevesen harcoltak, most könnyedén felredobták. A birtokreform, a gazdavédelem rendelkezések tanulságos példák errenézve. Valószínű az is, hogy a korporatív rendszer felé irányuló fejlődés további és újabb merész lépéseket fog követelni.

Ezek elől nem is lehet elzárkózunk.

Az a körülmény, hogy a társadalmi és gazdasági érdekek forrása közben az egyéni érdekek s a köz képviselőinek kényelmi szempontjai ne vezessenek oda, hogy a közérdek címén valósítsák meg a leghetetlenebb polgárjogi rendelkezéseket s mindazt, ami ebből a szempontból kényelmetlen, játshi könnyűséggel dobják sutba, új feladatok elé állít minket.

Elemezni fogjuk az új jogfejlődés által elérni kívánt célokat. Azokat bírálni is fogjuk. Ez alapon kísértjük meg annak megállapítását, hogy az új jogszabályok által elérni kívánt célok jogosultak-e. De úgy az elemzésben, mint a bírálatban biztosítani akarjuk a régi jogtételek tiszteletét és nem akarjuk háttérbe szorítani a kategorizáló jogász szerepét. Nem tekintjük munkáját mankón járásnak, ellenkezőleg: próbakőnek. El akarjuk ismertetni a kategorizálásnak abban rejlő értékét, hogy az elérni kívánt célok jogosultságának egyik legjobb ellenőrzője annak megállapítása, hogy a megvalósításukra szolgáló intézmények mennyiben illeszthetők be a társadalmi és gazdasági élet fennálló be rendezkedésébe.

Tudjuk, hogy ez nehéz munka lesz. Am nem térünk ki előle.

Feladatunknak tekintjük természetesen azt is, hogy a bírói s közigazgatási joggyakorlatban, az ügyleti forgalom jogszokásaiban megnyilatkozó jogalakulást is ellenőrizzük. Természetesen anélkül, hogy egyoldalúak akarnánk lenni, ügyelni fogunk különösen arra, hogy jogszolgáltatásunkat a jelszavak után indulás, s a pillanatnyi áramlatok szolgálata ne mételyezze meg, az időleges, futó érdekek ne ássák alá a jogszolgáltatás alapvető, mély érdekeit.

Dr. Nyulászi János.